

Uvodnik

6/2006

V zadnjih mesecih spremljamo številne razprave o nacionalnem programu visokega šolstva v Sloveniji. Doživeli smo »črno sredo« in študentske demonstracije. Vsak dan v časopisih beremo članke o študentskem delu, šolninah, privatnih šolah in podobno, na radiu in televiziji pa poslušamo argumente za in proti...

Aktualne razprave se vrtijo predvsem okoli dostopnosti šol. Zahteve po dostopnosti šol vsem v naših krajih niso prav nič novega. Pravzaprav so zgodovinska stalnica. Prvi, ki je zahteval izobrazbo za vse, je bil Primož Trubar. V zvezi s tem smo bili kasneje priča še številnim dogodkom kot npr.: ponižnim prošnjam Blaža Kumerdeja Mariji Tereziji v osemnajstem stoletju, zahtevam marčne revolucije leta 1848 in seveda revoluciji leta 1945. Mnogim zelo talentiranim posameznikom iz nižjih družbenih razredov je prav pomoč države omogočila dokončanje študija in uspešno poklicno pot. To je seveda povsem pravilno in hvalevredno. Toda problem je v tem, da je bila zadnja desetletja pozitivna diskriminacija enostranska in da ni bilo skoraj nobenih mehanizmov selekcije. Socializem je pozitivno diskriminacijo v korist ljudi iz nižjih družbenih razredov razvil praktično do popolnosti, da ne rečem celo do absurdov. Toda objavljene raziskave, opravljene v Sloveniji, so že v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja pokazale, da brezpogojna podpora prav vsem le ni vedno smiselna. Tudi, če nekomu omogoči študij, ni nujno, da bo ta pri študiju tudi uspešen. Že dolgo se tako ve, da na uspešnost izobraževanja posameznika mnogo bolj vpliva stanje v njegovi glavi, kot v njegovi denarnici. Mnogi domači in tuji raziskovalci menijo, da je pozitivna diskriminacija do neke stopnje sicer potrebna in celo nujna, vendar je ob tem nujno tudi razvijanje elitnih šol.

Druga stalnica v razpravah so vprašanja kakovosti izobraževanja. Tudi to ni nič novega.

Vsakdan v Sloveniji kaže, da pridobljena diploma, magisterij in doktorat kljub pridnosti človeku ne prinesejo nujno tudi stopnji izobrazbe sorazmernega premoženjskega stanja, družbenega ugleda in moči. Mnogi zahodni raziskovalci so že v devetdesetih letih prejšnjega stoletja opozarjali, da šole v vzhodno-evropskih državah ne ponujajo tistih znanj, ki bi diplomantom omogočila konkurenčnost v pogojih kapitalistične družbene ureditve. To morda pomeni, da je z učnimi vsebinami šol morda res nekaj narobe. Pravzaprav so tudi kritike na račun učnih vsebin v Sloveniji zgodovinska stalnica. Eno prvih kritik izobraževalnih vsebin zasledimo že v letu 1765, ko je Gubernij za notranje avstrijske dežele v Gradcu opozoril, da so razna javna dela slabo opravljena in menil, da je vzrok temu v pomanjkljivi izobrazbi izvajalcev.

V vseh teh razpravah je pogrešiti bolj znanstveno-analitičen pristop k obravnavi te zelo resne teme. Gre zlasti za vprašanje, kakšna je struktura poklicev v sedanji Evropi in kako se bo izobraževalni sistem temu prilagodil.

V Evropi je v zadnjih petnajstih letih prišlo do velikih družbenih sprememb. Leta 2004 so bili objavljeni rezultati raziskave »Social Mobility in Europe« ki je bila opravljena v enajstih evropskih državah, vodil pa jo je profesor na Oxfordu Richard Breen. Tovrstne raziskave se opravljajo vsakih deset let. Raziskovalci želijo predvsem ugotoviti, kakšna je distribucija ljudi v socialne razrede. Iz rezultatov raziskave pa je možno ugotoviti tudi, kolikšen delež ljudi opravlja posamezno vrsto dela.

Ugotovljeno je bilo, da je zaradi globalizacije vse manj in manj ljudi zaposlenih kot industrijski ročni delavci. Leta 1970 je taka dela v Evropi opravljalo 20,6% vseh zaposlenih v Evropi, leta 1990 samo še 15,7%. V raziskavi je bilo ugotovljeno, da danes v Evropi več kot tretjina ljudi opravlja bolj zahtevno delo, kot so ga opravljali njihovi starši. V Nemčiji je takih npr. 32%, v Italiji skoraj 38%, na Madžarskem 33%. Opazna je selitev ljudi v »storitvene razrede«. Ti trendi so nekoliko bolj očitni v postkomunističnih drža-

vah, npr. na Poljskem in na Madžarskem, kot v državah starih članicah EU. Slovenija v tej raziskavi ne sodeluje. Podobno raziskavo sva letos opravila s predstojnico katedre za kadrovske sisteme na Fakulteti za organizacijske vede. Ugotovila sva, da so opisani trendi v Sloveniji veliko bolj očitni, kot v drugih državah. Leta 1985 je bilo v Sloveniji v delovnem razmerju za nedoločen čas zaposlenih približno 840.000 ljudi. Petnajst let kasneje približno 160.000 ljudi manj. Spremenila se je tudi narava dela. Danes v Sloveniji enako zahtevna dela, kot so jih opravljali njihovi starši opravlja približno 12% zaposlenih, manj zahtevna dela od staršev pa približno 18%. Približno 70% ljudi pa opravlja bolj zahtevna dela, kot so jih opravljali njihovi starši. V storitvenih dejavnostih je zaposlenih več kot polovica ljudi, v industriji pa danes dela 140.000 ljudi manj, kot pred petnajstimi leti. V »storitvenih poklicih« v Sloveniji dela približno 42% moških in približno 61% žensk.

Pravo vprašanje se torej glasi: Ali je izobraževalni sistem prilagojen novim zahtevam trga delovne sile?

Sourednik revije ORGANIZACIJA
Marko Ferjan